

MÓSER ZOLTÁN

Egybekötöttetek tekintetek

Szösszenetek

Nihil detestari, neminem laedere,
sed intelligere.¹

PRAEFATIO

Egy kedvét lelő ember, mint ama híres tamburás öregúr, aki régi emlékei, képei, könyvei között élve, az egyik októberi, borús napon elhatároztam – úrhatnám helyett írhatnám polgárnak gondolván magamat –, hogy ami velem történt, amit láttam és olvastam, és ami ezekről meg azokról eszembe jut, leírom. Nem *Naplót* írok a 77. évem előszobájában, hanem szösszeneteket. Nyilván azért, mert valami belső szükséglet (és nem külső) erre ösztönöz. Nem tudom annak az okát el- és megmagyarázni, hogy miért épp a régi, messziről felderengő, majd élesen látott gyerekkor emlékei, morzsái jutnak az eszembe! Miért kapcsolódik össze egy pillanat alatt a jelen a régmúlttal? Jó is, rossz is. Lehet, hogyha leírom, kiírom magamból, könnyebb lesz. Lehet... Mentségemre mondom, nem előre megfontolt szándék vezérelt!

2022. október 17.

SZÓRÓL-SZÓRA

„Már megtanultam, hogy csak szótól szóig futhatunk, mint fától fáig az ollójátékban.”

(Cs. Szabó László)²

Készülök segítő- és szerzőtársat keresni az *Olvasatok* című, nyolckötetesre tervezett könyvsorozatam elé, egy, a magyar nyelvről és nyelvtanról szóló kötet megírásához. Valahogy az alábbiakból állnának az egyes fejezetek: hang és betű; hangtan; szó és mondat; mondattan, bekezdés–tárgyalás–befejezés. (Ennek egyenes folytatása lenne, lehetne Benedek Marcell *Az olvasás művészet* című kötete.)

Épp a szavakon, a szó születésén gondolkodtam, amikor a polcomon megakadt a szemem Halász Gyula *Édes anyanyelvünk* című, 1938-ban megjelent kötetén. És pont ott nyílt ki, ahol kellett:

„A szó-e szülője a gondolatnak, vagy a gondolat a szónak? Aki ezt a kérdést először fölvetette, már is szavakban gondolkodott.

A gondolat a szó őse – gondolja a kételkedő, s miközben ezt gondolja, nem veszi észre, hogy már

is a szó légiesült gondolattá agyában, s a gondolat tal együtt megszületett a szó.

Szavak pilléreire ível át a gondolat a mélységek fölött. És a gondolat szilárd oszlopfőin szavak hídja feszül. Rozoga pilléreken roskatag a híd.

A nyelv még sokkal inkább anyaga az írónak, mint a márvány a szobrásznak. Mert a nyelv a gondolatnak is anyaga. Ép nyelvben ép gondolat.”

•

Halász Gyula segítségével a szó és gondolat mellé oda tudok tenni egy képet is, mert, ugye, kezdetben vala az Ige, de még inkább kezdetben vala a Kép! És mint képcsinaló, persze hogy az én egyik fotómat teszem az alábbi idézet elé, merthogy arról (is) szól ez a „szavakba foglalt gondolat”!

„Egy csodálatos tó fényképét láttam. Olyan tisztán tükröződik benne a táj, hogy a képet akár megfordíthatjuk. A kép láttára jutott eszembe: ha megzavarná valaki a tó tükkrét, a gyönyörű táj is megsemmisülne. Így vagyunk a stílussal és a gondolattal. Ép nyelvben ép gondolat. A zavaros nyelv nem pusztá tünete a zavaros gondolkodásnak – következménye is. Tükörkép. A tiszta gondolat tükre a világos stílus. És a világos stílus teremti meg a világos gondolatot. A magyarosság első követelése a világosság. Óvakodjunk a képzavaroktól. A képzavar ok is meg okozat.”³

•

Mint minden jó írónak, Mészölynek is a szavak voltak a munkaeszközei. Mégis a legtöbbet a monda-

tokkal foglalkozott. Olyanok az ő mondatai, hogy aból sem elvenni, sem hozzátenni nem lehet. (Ezt azért is tudom, mert amikor a válogatott novellái mellé képeket kért tőlem, megküzdöttem ezekkel a mondatokkal!) A legtöbbször, ha el kell kezdenem írni valamiről, az egyik novellának a kezdő mondata jut eszembe: „Úgy lehetne elképzelni, ahogy a valóságban is volt – a keselyűsi gátörháztól eperfás út vezet a szekszárdi templomtérig (tizenny kilomé- ter), s ha már ott vagyunk, meg is érkezünk Aliscába, amit még a rómaiak alapítanak, s csak később lesz Szegzárd a neve – rejtély, hogy miért.” Ez olyan, mint egy híd, amelyen biztosan haladhatunk, mert az első fél mondat után is érezzük, hogy meg fogunk érkezni valahová. Ennek olyan íve van, mint egy hídnak, ezért is érezzük szépnek is. És meg- gyünk, vagyis olvassuk tovább.

De számomra a befejező mondata is felejthet- tetlen ennek az 1973-ban írott novellának: „Időnk van, semmi se sürget – mondja –, s bőven elég, ha hét végére megyünk vissza Aliscába, csak akkor kezdődnek a nagy farkasáldozatok, érkeznek Rómából is vendégek, Pestről a filléres gyorsal, mert éppen holdtölte várható, s lehet, hogy a jelzőtüzeket is újra meggyújtják...” (Térkép Aliscáról)

2022. november 1.

„A PROFESSZOR DALAI”⁴

*Esött a hó, engöm bélepött,
Ez a kislány engöm szeretött.
Vöttem néki cukrot, peregőt,
Annál jobban engöm szeretött.*

Fülep Lajos mesélte el a fenti, ormánysági népdal kapcsán, hogy ezt „megtettük a magyarul hallás sibbóletjévé [mércejévé]. Megpróbáltuk sokszor, jutalmat ígérve: háromszori hallás után híven ismét- elni tudja-e valaki a zárt és nyílt ě-ket s az ő-t, de nem sikerült senkinek... Már az első sor *engöm bélepött*-jén rendre buktak. Pedig milyen szép így!... Mondja el viszont valaki a szokásossá és hivatalossá lett és tett nyílt e-vel – az írásbeliség követ- kezményével –: *Esett a hó, engem belepett, / Ez a kis- lány engem szeretett...* és így tovább. Rémes, mintha nem is ugyanaz a nyelv volna! De nem is az.”

•

Elég nagy, hosszú telkünk van: két rész udvar, egy rész kert, lent egy kikövezett út, jobbra egy kavicsos rész, balra tőle, néhány méterrel feljebb egy füves,

fás bokros rész, amely hosszan elhúzódik. Itt áll egy nagy, öreg diófa, amelynek árnyéka megfizethet- len, pontosabban ingyen van. Ugyanígy levelei is, épp most kezdenek hervadtan hullani. Ez mindig gondot okoz, de nincs mit tenni, összeszedni és el- égetni. Most is épp azt gereblyézem, és közben sze- dem fel a diókat. Hasonlóan a tavalyi évhez, alig ter- mett valami. Ezért is gondosan gyűjtöm, kell karác- sonyra, a bájgliba⁵ és az asztralra. Lassan feledés- be vész, hogy a karácsonyi asztralról szinte sehol sem hiányozhatott a kenyér, a kalács, az alma, az aszalt gyümölcs, a méz, az ostya, a bor meg a pálin- ka, és a fokhagyma mellett a dió sem.

A karácsony este fogyasztott ételeknek, cse- megéknek szinte kivétel nélkül mágikus jelentősé- gük volt. A fokhagyma védte az egészséget, de a bo- szorkányok rontásának elhárítására is alkalmas volt. Az alma, a bab és a lencse mellett a dió is az anyagi gazdagságot jelképezte. Ugyanakkor a *Nux est Christus*, a dió ősi Krisztus-jelkép: a Megváltó Anyja méhében, majd sziklasírjában rejtőzködött, hogy utána az embereknek karácsonyi üdvössége, majd húsvéti eledele és öröme lehessen.

A telek harmadik része a ház mögött található, lép- csőn kell felmenni. Ezt lekövezte az előző tulajdo- nos, és épített egy kocsibeállót. Szinte hihetetlen, hogy itt fenn csak néhány méter az eltérés, de min- dig más a hőmérséklet, és ide süt a legtöbbet a nap. Ebéd után ide szoktam felmenni, akármilyen idő is van. Egy kinyitható nyugágyban próbálom bepótolni az alváshiányomat, de nem mindig jön össze. Ám a félálom sokszor sikerül, ami azt jelenti, csukott szemmel mozgóképek jelennek meg a múltból: éle- tem egyes jelenetei, vágatlanul, hívatlanul.

2022. november 8.

A mai feladat: a Petőfi-összest átnézni, amely nem kis munka! De reméltem, hogy „jutalmul” a célirá- nyos válogatás közben találni fogok apró, „időálló”, vagyis kétszáz éves remekműveket. Erre példa az alábbi néhány soros vers, amelyet 1846. március 10. előtt írt Szalkszentmártonban.

ITT ÁLLOK A RÓNAKÖZÉPEN...

*Itt állok a rónaközépen,
Mint a szobor, merően.
A pusztát síri csend fődé el,
Mint elfödik a halottat szemfödéllel.
Nagymessze tólem egy ember kaszál;
Mostan megáll,
S köszörüli a kaszát...
Pengése hozzám nem hallatszik át,
Csak azt látom: mint mozog a kéz.
És most idenez,
Engem bámul, de én szemem sem mozdítom...
Mit gondolhat, hogy én miről gondolkodom?*

AZ ÉLET ADTA MAGYARÁZAT

Elsősorban a színházak miatt választottam a pesti bölcsészkart, és sokat is jártam színházba, elsősorban főpróbákra, mert az ingyenes volt. Ezekből a *Hamlet* és *Az ember tragédia* bemutatójára emlékszem, de a sokból csak kettő maradt felejthetetlen: Mezey Máriával *Az ifjúság édes madara* és Arthur Miller tragédiája, a *Pillantás a hídról*. Most erről írok a középiskolásoknak, elbizonytalanodva, hogy megérinti-e őket úgy, ahogy annak idején engem. A *Pillantás a hídról* (*A View From The Bridge*) című drámájában (1955–56) Miller a szenvedély útvesztőjét rajzolja meg. Azt az utat, amelyet Eddie Carbone, az egyszerű dokkmunkás végigjár a mostohalánya iránti felismert vonzódástól a lebírhatalatlan szenvedélyig, s az árulásig, becstelenségig. Az első felvonás végéről idézek, amikor a főszereplő, Eddie elmegy az ügyvédhez, aki egyúttal narrátor is.

„ALFIERI: Hallgasson rám, Eddie, nagyon kérem. (Szünet) Isten néha megzavarja az embert. Mindnyájan szeretünk valakit, a feleségünket, a gyerekeinket – mindenkinek van valakije, akit szeret. De néha... a szeretet túlzásba megy. Érti? Túlzásba megy, odáig, ameddig nem kellene mennie. Valaki keményen dolgozik, felnevel egy gyermeket, esetleg az unokahúgát, de az is lehet, hogy a saját leányát, és ha nem is tud róla, az évek során túlzásba viszi a leánya vagy az unokahúga iránt érzett szeretetet. Érti, amit mondok?

EDDIE: (keserűen) Úgy érti, ne is legyen rá gondom, mi jó neki?

ALFIERI: Dehogyan ne legyen, Eddie, csak ezeknek a dolgoknak valahol határt kell szabni, erről van szó. A gyerek felnő és elmegy, és az embernek meg kell tanulnia felejteni. Mert végre is, Eddie, hol végződhet az ilyesmi? (Szünet) Hagyja elmenni. Én ezt tanácsolom.”

Az ügyvéd, mert tanácstalan, elmegy egy időse hölgyhöz, aki ott lakik a közelben, egy nagyon bölcs öregasszonyhoz, és elmondja neki a történetet, ő bólogat, és csak annyit mond: „Imádkozzék érte...” Itt már érződik, hogy valami baj van, illetve baj lesz, de hogy mi, azt csak sejteni lehet.

Azért idéztem, mert néhány hónapja egy kedves ismerősünktől kérdeztem, akit rákkal kezeltek, hogy hogyan és miben is segíthetek neki. Azt válaszolta: „Imádkozzál értem.” Ez azt jelentette, hogy tudta, nagyon nagy a baj.

A napokban az állapota súlyossá vált, kórházba került. A férjtől, a küldött SMS-éből tudom, aki reménykedik. Ahogy mi is: aggódunk és reménykedünk

2022. december 15.

ARANYOSAK?

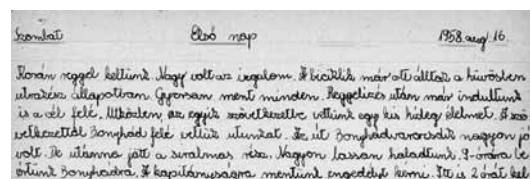
Valahol, talán Somogyban vagy talán Gömörben, népdalgyűjtést közben vettük fel az alábbi, három hangból álló kis altató éneket:

*Arany kertben arany fa,
Arany bölcső alatta.
Arany mókus szundikál,
Arany csengő muzsikál:
Cini, cini, kisbaba,
Édesanya csillaga!
Álmodj szépet, álmodj jót:
Arany diót, mogyorót.*

Akkor nem tudtam, csak jóval később, akkor is véletlenül, hogy ez szó szerint Pósa Lajos gyermekeknek szánt verse. Akkor miért népdal? Akkor lesz valamiből népdal, ha egy dallammal társítva helyi, idő- és szerző nélkülivé válik. Ilyen egyszerű a folk-lórrá válás.

MI TÖRTÉNT VELEM 64 ÉVVEL EZELŐTT?
ÉS MI 55 ÉVVEL KÉSŐBB?

Tizenkét éves koromban ötnapos, 305 kilométeres biciklitúrára mentünk Tevelről Apámmal, hogy megismerjük Baranya nevezetes helyeit, a Mecsek tájait. Ezt onnan tudom, hogy keresgélés közben az egyik doboz aljáról véletlenül előkerült a régi naplóm, amelyet nyilván szüleim ösztönzésére írtam. Hogy ebből röviden idézek, annak különös oka van!

„1958. aug. 16., szombat

Az első nap

Korán reggel keltünk. Nagy volt az izgalom. A biciklik már ott álltak útrakész állapotban. Gyorsan ment minden. Reggelizés után már indultunk is a cél felé. Útközben az egyik szövetkezetben vettünk egy kis hideg élelmet. A szövetkezettől Bonyhád felé vettük utunkat. Az út Bonyhádvarasdig nagyon jó volt, de utána jött a siralmas rész. Nagyon lassan haladtunk. 9 órára beértünk Bonyhádra. A kapitányságra mentünk engedélyt kérni.⁶ Itt is 2 órát kellett várni, mire megkaptuk az engedélyt. 11-fél 11 volt, mire elindultunk. Betonúton mentünk ugyan, de mivel a szél szembe fújt, nagyon lassan haladtunk. Hidason fél órát időztünk egy ismerősünknel. 11-fél 12 volt, amikor újra felszálltunk a kerékpárunkra. Félóra múlva Mecseknádasdra érkeztünk. Mivel dél volt, meg éhesek is voltunk, így ebédre került sor. A faluban volt egy kocsmá, ott ebédeltünk meg. Nagyon éhesek voltunk, s úgy ettünk, mint a farkasok [...]

13 óra felé elindultunk. Nagy feladattal kellett megbirkóznunk a »híres« nádasdi hegyen. Mire feltöltük a kerékpárunkat, úgy elfáradtunk, mintha nem is pihentünk volna. Dimbes-dombos vidék a Mecsek. Gyönyörű egy táj. Rengeteg erdő, kanyargós utak, vasutak. A levegő is más. Egészen más minden itt, mint a mi vidékünkön.”

Azért idéztem ezeket, mert napok órá alig jutok szóhoz a csodálkozástól. Ugyanis ma ezt a levegőt szívom, itt élek a hegy lábánál, és az a bizonyos út ötven-hatvan méterre fekszik tőlünk, mindennap arra járunk. Hat éve költöztünk ide, Mecseknádasdra, a falu szélére, ahol a csodálkozásomnál csak a csend nagyobb. És az a kocsmá is megvan.

2022. december 26.

Karácsony második napja

Megjöttek a gyerekek, az unokák. A szenteste is, karácsony első napján is szokatlanul nagy volt a csönd. Kutyaugatást is alig hallottam, harangozást meg egyáltalán nem. Két szomszédunk kilencven év feletti házaspár, fölöttünk üresen áll a ház (németek vették meg), ezzel szemben egy fiatal házaspár lakik két gyermekkel, elutaztak valahová. A negyedik szomszédunk, aki állandóan hangosan hallgatta a Lagzi Lajcsit, két éve nagybeteg volt, azóta utcára sem megy. Én szeretem a csöndet, de ez a süket (visszhang nélküli) csönd elég nyomasztó volt. Szerencsére itt voltak az unokák és a gyerekek.

A tavaszi virágok kinyíltak a kertben. Árnyékban +14 Celsius fok volt, a napon sokkal melegebb. Az én „kisokosom” szerint 1538. decemberben virág lepté el az erdőket. A gyerekek szerint két vagy

három éve is meleg volt karácsonykor. (Jellemző, hogy erre már nem emlékszem!) A többi feljegyzésem komoly fagyról és nagy havazásról tudósít. Például 1879 decemberében egész Európában rendkívül hideg volt. A Duna itt annyira befagyott, hogy szekerekkel lehetett közlekedni.

•

Karácsony másnapán, a *regélő hétfőn* indultak el – még a múlt század közepén is – Zalában, Vasban a regösök, és jártak házról házra. (Ma összevissza regölnek, mert olyan szép és érdekes!) De az országban, sőt, Moldvát ide számítva, az egész Kárpát-medencében ezen a napon köszöntötték az Istvánokat. Mert ez a protomártír István napja. Kodály Zoltán így emlékezik meg erről a régi, *szinte rituális jellegű* társadalmi eseményről: „A jókívánság civilizált embernek többnyire üres szó, a régi embernek szinte varázserejű érték lehetett, amit szívesen viszonzott tőle telhetően. Sohasem felejttem el, egy dunántúli öreg parasztasszony milyen boldog örömmel újságot, hogy negyvenéves fia mily szép szavakkal köszöntötte... A sok ünnepi, névnapki köszöntő egy melegebb, barátságosabb, testvéribb, emberszeretőbb népelet emléke” (*A Magyar Népzene Tára*, IV.). Ha a szavakkal elmondott köszöntőnek ilyen hatása lehetett, mennyivel maradandóbb az énekelt köszöntő!

NÉGYEN ÜLNEK...

Négyen ülnek és beszélgetnek a karácsony kapcsán az ünnepről, a szakralitásról. Egy rabbi, egy református teológus, egy kultúrtörténész és egy ateista.⁷ Ebből már sejteni lehet, hogy egy ilyen szereposztásból csak egy sehová nem vezető beszélgetés kerekedhetett ki. Bő húsz percig néztem, és ámultam és bámultam! (Közben eszembe jutott, hogy mi lett volna, ha felidézük Arany János balladáját, *Az ünneprontókat!*) Egyébként nekem erről az összevissza, elmésnek nem nevezhető vitáról inkább Weöres Sándor „bökk-verse” jutott eszembe.

*Egy hívő és egy eretnek
Feles földön aratnak
Arra ment egy amazon,
Mint a tű a lemezen.*

ÜDVÖZLET HÖLGYEINKNEK!⁸

Most olvasom Horváth János Petőfi-könyvének jegyzetében az alábbi, újévi eszme-futtatást, amely

a költő 1847 eleji politikai költészetén is jelentékeny nyomott hagyott.

„Nincs új; jó és rossz küzdelme ma is tart; a szellem zsarnoki hatalma ma is mások megrontásában munkás; önzés barátsággal, haszonlesés önáldozással jó összeütközésbe, s az előbbi győzedelmeskedik; az ember ma is üldöz, mar, gyilkol, veszni hagyja éhező társát; háladatosság száműzve; sárral dobál, ki tegnap koszorúzott; kötelet hurkolnak az erény nyakára s vásárra viszik; ugyanazon kérvégvágyásban, örökös egyformaságban halad az idő kereke; új csak fokozott sebessége; »annál sebesebben esik a hulló kő, minél inkább közeledik céljához. A föld vén; mindinkább hull és esik végcélja felé ...rohan megsemmisülése céljához.«”

A romboló erők után az alkotó erőről szól: „ez az erény; boldogság váltogatva a szenvedéssel töltik ki az idők végtelen gyűrűjét; vétek és erény harca az, mi örök s változatlan; új lenne, ha e harc végkép megszűnnék; de en nemvalószínű; hogy az erény végleges győzelmet arasson, a természet törvényeit ismerve, alig várható, s hogy a gonosz elem ne legyen győztes, ezen munkálni a mi kötelességünk. Vannak ma is, kik társaikat önfeláldozással is készek megmenteni; a magyar ma is szereti hazáját, s vannak, kik ész, érzelmet, vért készek áldozni érte.”

2022. december 31.

Ma Ágh Istvánnal álmodtam. Gondoltam, ez elegendő ok arra, hogy felhívjam, hisz mióta egyedül él, sokkal nehezebb az élete. Csak boltba és orvoshoz jár, de szerencsére ott vannak a gyerekek és az unokák, akik, ha kell, segítenek. 9 órakor én ébresztettem. Megkérdeztem, hogy emlékszik-e, amikor László Gyulánál jártunk a Balatonnál, mert erről álmodtam. Persze, hogy emlékezett, ezt meg is írta az *Üres bölcsőnk járása* című könyvében. Együtt jártuk végig a könyvben szereplő utat, Pista szülőföldjét a legendás Trabantommal. Levettem a polcról az 1979-ben megjelent könyvet, föllapoztam, és elolvastam azt az emlékezetes részt. Akkor már ismertem László Gyulát, és tudtam, hogy nyáron Balatonrendesen lakik és dolgozik. Ezért, mert arra vitt az utunk, megálltunk az egyik nyári délutánon. Épp vendégeskedtek nála mások is, de mi is elfértünk bőven, kint a kertben. Egyszer csak azt kérdezi Gyula bácsi Pistától:

„– Lyukas a nadrágod a fenekeden. Tudsz róla? – Igen. Az autóülés rugója kiszakította.”

Hát ilyen híres volt az én Trabantom, aki nem fiyelt, nem vigyázott, annak kilyukasztotta a fenekét!

2023. január 1.

Ma már „boldog” újév van! Az „okososok” (telefon, számítógép) átálltak maguktól. A hírek között nem az első helyen, hanem legutolsók között szerepel, szerényen megbújva, hogy 200 éve született Petőfi Sándor. Vajon milyen lesz, milyen eredménnyel zárul ez a Petőfi 200-as év?

„Eszköztelenség”, ez jutott eszembe a tegnapi kabaré kapcsán, amelyet nem tudtam végighallgatni. Viccelődtek, de a humort kifejejtették. Pontosan lehetett érezni, hogy megmondták, kapsz tíz percet, ennyi és ennyi pénzt, és próbálj valami vicceset mondani. Ez nagyon nem sikerült. Mert nyilván – mint oly sok mindenben, ha komolyan veszi az ember a munkáját – csak a valóság talaján állva lehet humorizálni.

A 'witz'-et a németből, a tréfát (trufa) a franciából, a humor szavunkat az angolból vettük át, az angolok meg a latinból. De mit jelent az egyik legszebb moldvai kolostor, a *Humor* neve: (Még jó, hogy az 1400-as évek közepéből származó *Humori Evangeliumot* nem „Humoros Evangeliumnak” fordították le!) A helységnev – mint annyi sok helyen – a Homor nevű folyótól származik, amely magyarul Hamar (gyors, sebes) volt, de a régi magyarban *homor* volt az ejtése .

Most vettem észre és olvastam el – és erre valóban jó az internet – egy régi kedves ismerős és barát, Gedeon Márta dolgozatát, aki a Varsói Tudományegyetemen, a Magyar Tanszéken tanított.⁹ Röviden idézek a bevezetőből:

„Minden nyelvben számos olyan közmondás, szólás, szállóige van, amely a nevetésre, humorra utal: *A humortalan ember emberietlen; Humorban nem ismerek tréfát; Śmiech to zdrowie – A nevetés egészséges stb.* Ezek a mondások is jelzik, hogy mennyire fontos a humor, a nevetés és a humorérzék az életben.

A minap kezembe került egy felmérés, amely azt vizsgálta tanulók körében, hogy mik a legfontosabb jellemzői a jó tanárnak. A diákok 98%-a a humorérzékét tartotta a legfontosabbnak, és csak ezután következtek a jó tanár–diák kapcsolat, az igazságosság, a tudás átadása, az okosság, tolerancia stb. Az intelligencia és a humorérzék között minden bizonnyal van összefüggés. Sértésnek vesszük, ha valaki azt mondja ránk, hogy nincs humorérzékünk.”

A nyelvi humorral foglalkozó könyvek általában nem foglalkoznak a ritmusos, rímelő kiszámolókkal, nyelvtörőkkel, pedig pergő ritmusuk, komikus hanghatásuk miatt gyakran váltanak ki nevetést. Ezt igazolja a nyelvtörők nagy száma a magyar nyelvben. Íme, néhány példa:

*Azt mondták a hatalmasok:
akinek a hat alma sok,
az már elég hatalmas ok,
hogy ne legyen hatalma sok!*

*A vonaton egy őrült,
mellette egy őr ült,
őrült az őrült,
hogy mellette egy őr ült.*

*Nem minden fajta szarka farka tarka,
Csak a tarka fajta szarka farka tarka.*

*Nem lehet a Márta másé,
Mert a Márta már Tamásé.*

*Akkor jó a jó hajó,
ha jó hajó a jó hajó.*

A tanárnő, arról is ír ebben a dolgozatában, hogy a „humor antropomorf jellegét sokan hangsúlyozzák. Köztudott, hogy csak az ember képes nevetni, az állat- és növényvilágból csak azon nevetünk, ami va-

lamilyen módon kapcsolódik az emberhez. Csodálatos, hogy bár tudjuk, hogy meghalunk, mégis képesek vagyunk nevetni.”

Igen, meghalunk, és egyáltalán nem baj, ha előtte azért nevetünk. Meg viccelődünk és tréfálkozunk, vagy humorizálunk. Vagyis játszunk a szavakkal.

JEGYZETEK

¹ Rubinyi Mózes így jellemezte a Magyar Nyelvőr című lapot: „Semmit se ítélj, semmit se sérts, hanem érts meg mindenkit!”

² Fa mellé állnak a játszók. Egynek nincs helye. A játékos odamegy az egyikhez, és megkérdezi: „Komám-asszony, hol az olló?” Az így felel: „Mariska komám-asszonynál!” Ekkor a kérdező odamegy Mariskához, miközben a játékosok helyet cserélnek. A kérdező igyekszik az egyik játékos helyét elfoglalni. Aki hely nélkül marad, az lesz a további kérdező.

³ HALÁSZ Gyula, *Édes anyanyelvünk*, Nyugat, 1939/11.

⁴ SÁROSI Bálint, *Zenei anyanyelvünk*, Gondolat, Budapest, 1973, 55.

⁵ A gép pirossal aláhúzta, és javítást javasolt: szerinte a *bájliba* a helyes!

⁶ Már ha Mohácsra vagy Szigetvárra akartál menni, engedélyre volt szükséged!

⁷ Kodálynak nagyon nem tetszett a 'kultúr' szavunk, mert szerinte magyarul ez művelődést jelent. Így volt a 'professzor' megszólítással is, hisz az a magyarban tanárt jelent. Ezért is lett ő Tanár Úr!

⁸ Életképek, 1847. január 2., 1–4.

⁹ GEDEON Márta, *Gondolatok a humor szerepéről a nyelvtanításban*.

